

ՃՐԱԼԵՒ ՄԵԶ

• 9-2022

գլուխանքի պայմա

այս խորքը կ'կրեն
ո՞ւ իշխան համար ո՞ւ

Ապրիլ - հիմնական իրաւունքն անհատին, ապրիլ, հիմնական իրաւունքը նաև Ազգին. բայց ի՞նչ խոշջնդղաներ համբուլվրայ. անհատներ կան որոնց առջև ապրելու պայքարը մասնաւոր դժուարութիւններով կ'ներկայանայ. շատեր կ'կրքին տեղի կուտան, բայց կան որ յաղթութենէ յաղթութիւն կ'ոսաստեն, որոնց համար նորագոյն դժուարութիւններ՝ նորագոյն յաղթանակներու գրգիռ ըլլալ

անդին չեն անցնիր : Այսպէս կ'պատահի
նաև ազգերու պատմութեանը մէջ . կան
որոնց համար , ճակատագոյային պատճառ
ներով , առապայիլն օրէնքէ , որոնց պատ-
մութիւնը ծայրէ ծայր գերմարդկային ճի-
գերու առղուցք մ'է , ճիգեր՝ չպար-
առելու , չմեռնելու համար . ու դա-
րեր կ'անցնին , նոր սերունդը կ'կարդա-
պատմութիւնը հին սերունդներուն : Ավ-
կիանսսի բարձրաբերձ ալիքները դարե-
րով ծնծեր են ժայռը . ովկիանսուը ճգներ
է անդադար ժայռը դդրդելու , փրելու
բայց անոր կազմիչ տարերը , իւրաքան-
չիւր յարձակումի առեն , ա'լ աւելի սերտ
ա'լ աւելի պինդ պլուեր են իրարու , ո-
հիմա , ժայռը հաստատուն , ժայռն աննը-
կուն հեզնելով կ'դիտէ նորանոր ու ան-
փորձ ալիքներն որ կուգան փշրութիւ-
ութերուն աակ :

Հայութեան իրը ներկայ ազգերու շար-
քին մէջ իր ուրոյն տեղը ունեցող մտր-
մին՝ գոյութիւնը միայն Հայ միտքը շա-
հագրգոռող երեւոյթներու տեսակէն չէ
այլ մին է այն եղական իրականութիւն
ներէն որ ամբողջ աշխարհի պատմութեան
ամէնէն պատկառազդու դէպերը կ'կազ-
ման : Հայութիւնը զարտուղութիւն մ'
ինքնին հին աշխարհին տիրագետող բաց-
արձակ օրէնքի մը , որուն համեմատ ազ-
մը պէտք է մեռնի : Ներկայ ժամանակի
մէջ քաղաքակիրթ ազգերը չեն մեռնի
այլեւս , միայն վայրենի ցեղերն են ո-
կ'անհետանան , մինչդեռ ազգերու ման-
հին դարերու յատկանիշ գիծերէն մին էր
և ազգեր մեռան արդարեւ : Մեռա-
Հոգու : Իր մեծառուն անաստեռներէն Օ-

վիտոսի խօսքով այն քաղաքը որ իր եօթ
ըլուրներու բարձունքէն կ'հսկէր տիեզերքի վրայ, որ աշխարհի մեծագոյն
կայսրութեան մայրաքաղաքն և աստուած
ներու բնակավայրն էր. այս անկում
Հռոմի յատուկ դէպք մը չէ, Ասորեստան
ցիք, Քաղղէացիք, Մարք, Կարքերոնա
ցիք, և դեռ այնչափ ազգեր Հռոմը կան
խած էին գերեզմանին խորթ:

Հայուն ալ երկիրը բաժնուեցաւ, ան
կախութիւնը վասնգուեցաւ. կարծեցի
թէ կ'մեռնի, բայց փիւնիկի մը պէս վե
րածնաւ, վերածնաւ ճիշտ այն ատեն ու
կ'կարծուէր թէ մեռած է, ճիշտ ոյն դա
բուն մէջ ուր Հռոմ, իր երբեմնի ոխերի
թշնամին, աշխարհի ամենամեծ պետու
թիւնը հիմնելէ յետոյ, կ'քաշուի, կ'ան
հետանայ հորիզոնէն. վերածնաւ ապրել
համար նոր աւելուսվ մը, նոր կորովա
մը, դիմադրող նոր ոյժով մը որ զին
առաջնորդէր մինչև քսաներորդ դար
Եւրոպա-Հայաստան-Հեռան ու Հայաստանի դարր
աեղ բռնելու համար քովիկը նոր ազգ
րու, որոնց եթէ չունի կալուածներն
հարստութիւնը՝ գէթ անդրանիկի հա
զամանքով անոնց յարդանքին իրաւուն
ունենալ կ'կարծէ, որոնց քաղաքակրթու
թեան ի տես շիկնելու ո՛ւ և է պատճ
չունի, զի ինքն ալ իր կարգին ունեցեր
իր քաղաքակրթիչի դերն և արուած պա
մաններու մէջ ըրեր է ինչ որ կրնար ըն
յօգուտ մարդկութեան. և տակաւին ա
սօր, իր գտնուած միջավայրին մէջ,
դադրիր բնաւ ըլլալէ քաղաքակրթ

գիր սը, ու զբթամած իր ք
գի հանդամանցին վրայ՝ կ

պրար շոշանէ, մրշտ պիտի պահանջէ ամէ-
նուն հանդէպ, աշխարհի հանդէպ իր հիմ-
նական, արդար, անձեռնմխելի իրաւունքը
Ազրելու իրաւունքը:
Տէսնաե՛ր եւ Պոբռնե՛ր,
Ազգի մը գոյութիւնը դիպուածային
երեւոյթներէն չէ, ազգ մը չի կրնար կան-
գուն մեալ մինչև որ զինքը կազմող ան-
հատներն իրենց բարոյական մրութեան
գիտակցութիւնը չունենան, մինչև որ
մրութեան պէտքը ժառանգախան զգա-
ցումի մը չվերածուի: Արդ, երբ ազգ
մը քառասուն եթէ ոչ աւելի դարերու-
նուիրագործումը կ'սահնայ՝ պէտք է ըն-
դունիլ թէ անոր մէջ մրութեան օգին
խորունկ, շատ խորունկ արմատներ թո-
ղած է, ու եկէք հաւատացէք այն առաջ-
պելին թէ Հայերն անմիաբան են: Բարու-

յական միութեան զգացումը կը բղսի
գրիսաւորաբար ծագումի սովորութիւննե-
րուն, աւանդութիւններուն և լեզուի
նոյնութենէ. այսպէս կազմուած միու-
թիւնը՝ միութիւններուն ամէնէն ուժեղ,
ամէնէն հասատառուն և ամէնէն տեականն
է. ահա թէ ինչո՞ւ Հայ զանգուածը, ժա-
մանակին ազդեցութիւններուն և իրա-
դարձութիւններուն կրցերէ կուրծք տալ:
Բայց ծագումն որքան սրբազան, սովո-
րութիւնները, աւանդութիւններն որ-
քա՞ն ինկելի ալ ըլլան՝ լեզուն, հայ լե-
զուն, մե՛ր լեզուն, մեր միութեան զըլ-
խաւոր ազդակը պիտի մնայ յաւէտ, ա-
նո՞վ միայն կրնանք հաղորդակցիլ երէկ-
ուան Հայուն հետ. հո՞ն միայն կրնանք
գտնել շեշտերուն ամէնէն անկնդը, բա-
ռերուն ամէնէն քաղցրալուրը՝ խօսելու
համար վաղուան Հայուն հետ, անոր ներ-
շնչելու անհատնում սէր դէպ իր ծագու-
մը, զայն վստահեցնելու թէ հպարտօրէն
կրնայ կրել Հայ անունը, անոր փոխան-
ցելու հայրենի սովորութիւններն ու ա-
ւանդութիւնները, և միթէ լեզուն ինք-
նին աւանդութիւններուն ամէնէն թան-
կագինն ու ամէնէն վսեմը չէ. . . . Ու
եթէ այսօր այս բոպէիս աշխարհի բովան-
դակ Հայութիւնը, տեսակ մը հայրենա-
բաղձութիւնով համակուած, վերյուշումը
կ'ընէ իր անցեալին, փնտռել, գտնելու,
իր աչքին առջև մարմնացնելու. Տարօնի
ու բոլոր Հայաստանի ամենամեծ զաւակ-
ներէն մէկը, Մեսրոպ, պատճառը պէտք
է պրպատել սա խոր համոզումին մէջ
թէ հայ լեզուն ինքնին կ'խտացնէ հայ
միութեան քաղաղրիչ միւս բոլոր տար-
բերը. ճիշդ այս համոզման արդիւնքն է
որ հայ ժողովուրդին առջև հայ գիրե-
րու յոթելեանը, հայ միութեան յոթելեանն
իսկ է և Մեսրոպ հայ միութիւնն իսկ կը
պատկերացնէ:

Տիկնաւեր և Պահանաւեր

Տասնընդինք դարեր մեզ կ'ողիտեն! սա
տարբերութեամբ որ այս անգամ Եգիպ-
տասի բուրդերը, զիտութեան արհաւիրք-
ները յիշեցնող այդ քարակոյաները չեն
որ կ'ցցուին մեր առջև, այլ՝ Մեսրոպի
և Սահակի գերազանցօրէն քաղաքակրթիչ
գործը, դէպ Ապագայ մեզ խրախուսող
յիշատակը կայ կենդրանի! յիշատակ մը որ
չպիտի մեռնի ընաւ, որքան ատեն որ կայ
երկրի վրայ Հայ անհատ մը, հայ գիր մը:
Ու այս պահուս որ աշխարհի ամէն կող-
մերէն երախտագիտութեան ուղերձներ
կ'բարձրանան այդ օրհնեալ յիշատակին՝ հայ
Այրուբէնը կ'պանծայ նոր խանդով մը,
նոր եռանդով մը, վստահ թէ Սահակի ու
Մեսրոպի զաւակներն այնպիսի հաւատար-
մութեամբ որ ինք մնայ յաւէտ քաղա-
քակրթութեան վսեմ դործիք մը:
ՀՄԱՑՆԱԿ ԽՈՍՐԱՎԵԱՆ